

TECERRÜD

TECERRÜD'ÜN COĞRAFİ ve BİYOLOJİK TELÂKKİSİ

Yazanlar:

Park and Burgess

(Intro. to Sociology'den)

Çeviren : **Nedim GÖKNİL**

Şahısların şahıslarla ve grupların gruplarla münasebetleri ya tecerrüt yahut temas şeklinde olabilir. Bu bahiste asıl tecerrüt üzerinde duruluyor. Gelecek bahiste temas meselesi, şahsî durum ve gurup hareketleri üzerine tesirlerin mukayesesi bakımından ele alınacaktır. Bir cemiyet gurubunda azaların büsbütün tecridi düşünülemez. Hattâ biyolojik bakımdan en yüksek hayvan nevelerinden iki fert, yeni bir şahsî mevcudiyetin ön şartıdır. İnsanlarda, çocuğun doğduktan sonra 5-6 yıl müddetle bakılması zarurîdir. Sadece biyolojik bakımdan değil sosyolojik bakımdan da tecerrüt bir terim hatasıdır. *Aristo*'yu takip eden sosyolojistler insan tabiatının sosyal münasebetler içinde terakkî edip, dışında mahvolduğukları fikrinde hem fikirdirler. Şu halde (inziva) tecerrüt içtimaî olduğu kadar, biyolojik manada da mutlak değil, izafidir. Tecerrüt (isolation) tabiri, antropojeografik, yani insanın ^{Fiziki} fiziki muhiti ile münasebetinin etüdü içine girer. Çöl, Okyanus, dağ gibi tabii setlere ırkların yerleşmesi, kavimlerin hareketleri ve kültür temaslarının derece ve neveleri tesiri atfolunmuştur.

Gurupların ve şahısların ayrılma derecesi ve genişliği, coğrafyacılara tarafından fizikî muhitin bir refleksi olarak kabul edilmiştir. Biyolojide nevin hayatı ve terakkisine âmil olarak tecerrüt, muhit bakımından ziyade hayvanat gurupları bakımından mütalâa edilmiştir. Netice olarak nevelerin birbirinden ayrılışı sadece fizikî temasın imkânsızlığı neticesi olarak değil fakat daha ziyade başka âmiller, meselâ fizikî bünyenin farkları, hayatî itiyatların farkları ve hayvanî gurupların insiyak farkları neticesidir.

A. J. Tomson (İrsiyet) adlı eserinde, irsiyette âmil olarak tecerrüt hakkında şöyle aydınlatıcı mütalâalar ileri sürüyor: Biyologistlerin istifa ve terakkiyi idare eden âmiller yanında kabul ettikleri şey tecerrüttür. Bu mümkün olan nevilerin birbirine girmesi, çiftleşmesi, muhitinin daralmasının muhtelif şekilleri için bir umumî terakkidir.

Tecerrüt bir çok şekiller alabilir: Mekâni, bünyevî, itiyadî, psişik ilâh.. Nevilerin tali nevilere inme meyli vardır. Bu yeni tahavvül kendilerini birleştirmeğe yardım eder. Biyologistin, yeni nevilere yetiştirenlerin kuvvet geçirme dedikleri şeyi genişletmeğe ve karakterleri birleştirmeğe yarar. Hayvanların muvaffak olmuş çatışmalarının başlangıcı bir çiftlikte olduğunu zannetmişlerdir. Yeni nesil yetiştirmenin tarihi çok sıkı bir çatışma ile olmuştur. Geçirilen kuvvet şayanı dikkattir. Muvaffakiyeti bu bakımdan çok büyük olmuştur. Tabiatte izolasyonun neticesine ait tam bir veri elde edilmesi çok güçtür. *Gulick*'in bu mevzuda en son kitabı müşahhas misallerle doludur. Ve bizim izolasyonun şartlarının daimî surette tekerrür ettiği fikrini kabul etmemiz lâzım geldiğini söylüyor. Ruveyer insan tarihinde tecerrüdün muhtelif şekilleri hakkında bir sürü misaller toplamıştır. Belki de yahudiler tiplerin sabit oluşunu ve kudretin ya yılmasında tecerrüdün tesirlerini göstermek için işe yarayabilirler. Ve belki de Amerikalılarda muhtelif kitlelerin şudur ve kudretin yayılmasında tecerrüdün tesirlerini göstermek için işe yarayabilirler. Muhtelif ırkların başlangıcı gibi mühim bir mesele hakkında tarihî araştırmada (mutation) devirlerini nazarı itibar almak meşru gibi görülüyor. Bu bizi, esas ırktan muhtelif dışarı çıkmalara ve yeni tahavvül edenlerin yeni muhitlere muhaceret etmesine ve orada nisbî bir izolasyon içinde tesbit edilip kuvvetlenmelerine götürür. İzolasyonun biyolojik kullanılışı dikkate değer yeni bir noktayı arzeder. Ayrılma mekânî olabilir. Fakat onun, neticeleri gittikçe büyüyen bir şekilde bünyevî ve fonksiyonel olmaktadır. Mekânî tecerrüt nevilerin menşesinde bir âmildir. Muhtelif coğrafi şartlara uzvî intibaktan dolayı nevilerin menşesinde bir âmildir. Hayvan nevinden olmak üzere insan, tarihi tekâmülünde kendini başka hayvanlardan ayıran maniaları oldukça muvaffakiyetle atlamıştır. Ehlileştirme ve terbiye ile bir sürü hyvanların hayatî itiyatları ve tabii menşeleri değiştirilmiştir. İnsanın dostu olan köpek, hayvanlara ait insanî başarıların en yükseğidir. Buna rağmen köpekle efendisini

ayıran hudutlar namütenahidir. Hattâ köpek insanlığa bir namzet olsa da insan kültürü ve anlayışına iştirâkten bütün zamanlar için mahrumdur.

TECERRÛT VE FERDİ ŞAHSİYET

Çok doğru olarak söylenmiştir ki: İnzivadan hoşlanan ya vahşi hayvandır yahut da Allahtır. Cemiyet için gizli ve müthiş bir kin duyan biraz vahşi hayvana benzer. Çok yüksek mertebelere ulaşmak için kendini inzivaya atan, inzivadan hoşlandığı için değil daha yüksekle temas etmek ve kendi benliğine daha yüksek şeyler temin için inzivaya çekilir. Meselâ Empedokles, Yanyalı Epi-menides, kilisenin bazı azizleri gibi...

Fakat insanlar, inzivanın hakikî mahiyetini bilmiyorlar, kalabalık bir yerde de inziva olabilir; tanımadığım yüzler bana hepsi sadece bir müze galerisi gibi gelir. Ve konuşmak sadece bir davul gürültüsü olabilir. Meşhur bir lâtin ata sözü vardır: Büyük bir şey, büyük bir inzivadır; çünkü orada dostlar çok dağınıktır. Hakikî dostlar olmayınca düyna bir inzivadan başka bir şey değildir. Hattâ bu mânada da inziva insanlıktan değil hayvanlıktan madduttur.

CEMİYET VE İNZİVA

En ziyade hangi devri hoş olarak hatırlarım? Gençliğimin zevklerini değil; fakat münzevi yürüyüşlerimi, basit hizmetçimle, köpeğim, kedim, kuşlarım, tarlalarım, ormanlarım ve bütün tabiatla ve onun tasavvur edilmez muharriri ile (Allahla) geçirdiğim günleri daha iyi hatırlarım. Fakat onların bana verdiği zevk ne idi? Hiç. Kendimden bütün kâinat, bütün güzel olan şeyler ve zihin âleminde bütün tasavvur edilen şeyler... Meselâ Rousseau'nun vahşi ormanı yalnız bir çöl olarak kalamazdı. Orayı ben muhayyemde kalabalıklaştırdım ve kendi istediğim insanlarla doldurdum. Ve bunlarla hoş bir cemiyet kurdum, böylece yarattığım o güzel âleme ben kendimi lâıyk buldum.

İnsan, - inzivayı sevdiğinden değil - fakat kendi hatasından dolayı küçük düştüğü zaman ve bir de kendisine zenginlik katmak ve inkişaf etmek için uzlete çekilir .

BİR TECERRÜT ŞEKLİ OLARAK, İBADET

İbadet eden kimse, duasına ,öğretim veya carî an'anelerden almış olduğu bir Allah fikriyle başlar. (Dünyadan tamamen sıyrılmış olmak için) de ya hiç kimsenin bulunmadığı, yahut dinî zümrenin fikrî birlikler teşkil ettiği bir yere çekilir. ~~Duygu ve düşüncelerin teşkil ettiği bir yere çekilir.~~ Duygu ve düşüncelerin temerküzünü fuzulî intibalar kütesinin defedilmesi demek olan gözlerin kapanması takî peder. Eğilir, diz çöker veya az bir adalî gerilme istiyen veya derin bir gevşekliğe kolaylıkla yol verebilecek olan bir vaziyete gelir. Şimdi hafıza, ona bir duanın veya mukaddes kitabın lisanını verir. İbadette bulunan bu insan, gözlerinin önüne ihtiyaçlarını, en önemli gördüğü (bazıları saadet verici olan) arzularını getirir ve Allahın onları indinde nasıl kabul edeceğini düşünerek Allahla onlar arasında bir bağıllık, bir münasebet kurar. Ve bütün bu işleri yaparken, Allahın bu arzu ve ihtiyaçlara haklı ve önemli nazariyle bakacağını, önceden farz ve kabul eder. Öyle ise ferdin arzuları Allahın çevresinde yeniden taazzuv ettirilir. Duaya başlamadan evvel çok büyük görünenleri, şimdi, üzerine dikkatin temerküz etmiş olduğu taazzuv ettirici fikirle münasebelteri dolayısıyla pek küçük görünür. Diğer taraftan nehyedici düşüncelerden kurtulduklarından bu taazzuv ettirici iddiayı ifade eden arzular, teheyüci bir keyfiyet kazanırlar. Arzunun vadedete doğru taazzuv ettiğini ve buradan yeni kuvvet aldığını söylemek, bir hareketin diğer haline işaret etmektir. Bu hareket, hepsi bir arada olmak üzere, fikrî, teheyüci ve iradî temerküz ,ve dikkatin Allah fikri üzerine temerküzü, daha doğrusu tesbitile elde edilir. Uykusuzluk yahut korkulu rüyalar görmekten muztarip olanlar, sadece adalelerini gevşetmek ve başka hiçbir gayret sarfetmeksizin istenilen herhangi bir formülü mihanikî olarak tekrar etmekle derin bir uykuya dalmaktadırlar. Asıl mesele, dikkatin münasip bir taazzuv ettirici fikre tesbit edilebilmesidir. Bu tesbit keyfiyeti, yeni bir hayata kavuşan, esaslı bir inkılâp yapan bir mitingde olunca, bir kimse kendini ümit edilmeyeceği kadar deşmiş bulur. Bir ibadet halinde, bir insan, cesaretsizliğin yerine cesaretin, (alkollü içkiler ve tütünde olduğu gibi) sevginin yerine nefretin, veya yalnızlık yerine Allahın arkadaşlığı hissini geldiğini görmeye hayrete düşer.

Duanın yapısının tahlili de, onun fonksiyonlarının bazılarında temas etmektedir. Dua, bir kimsenin beraberlik temini, yaygın kudretlerinin tekessür ve tahriki, güçlüklerin altından kalkmayı temin eden itimadın elde edilmesi yoludur. Şaşkın bir dimağda —kuvvet demek olan— sükûn ve istirahatı hâsıl eder. Çalışmaktan bitkinleşmiş bir zihne tazelik verir. Zihin daha elâstikî olduğundan ve uyanık bir dikkate daha müsait bulunduğundan yeni yeni hakikatler ifşa eder.

Hastalık, felâket ve şüphe hallerinde ibadetin kıymeti asla ilk illetleri kaybetme derecesiyle ölçülmez. İzdırıp kökünden yok edilmese bile gene hakikî bir fetih vardır. İzdırabı bir kimsenin tamamiyle anlaması dahi bazan insana büyük bir kuvvet menbarıdır. Kendisinden hiçbir sırrımı saklamadığım bir arkadaşına sahip olma, hattâ Freud - Jung'un hususî bakımevlerinde zihnî teşevvüşlerden kurtarma metodlarından, yahut bir doktorun göze görünmez sıkıntılar hattâ en samimî ve mahrem sualleri önüne çıkarmaktan daha çok tesirlidir. Psikaanalizin meydana çıkardığı, iyileşmenin psikologisi'ne gitmeğe hacet yoktur. Sadece hususî mülkiyetten sosyal mülkiyete geçişte gözükken sabit faktöre dikkat etmek yeter.

Bana öyle geliyor ki normal tecrübe ego-alter (ben başkası) formuna sahip olduğu gibi, bir kimsenin gittikçe inkişaf eden terbiyeye devamlı olarak sahip olmakta bulunması da bu münasebetin inkişafına lüzum gösterir. Belki diyebiliriz ki, bir tecrübenin yalnız bir kimesneye mahsus olarak kapalı kalması zararlıdır. Fakat böyle olsa da müsavata, hürriyete, sevince giden yola bütün bir cemiyet iştirak ederse fırsatlar hiç te az olmaz. Bundan dolayıdır ki, itiraf ibadeti sadece kendimizi olduğumuz gibi görmemize yardım ettiğinden değil, fakat aynı zamanda sırlarımızı diğer bir kimse ile paylaştırdığından benliğin taazzuvunda pek büyük kıymeti vardır. Böylece hem başkalarının yanlış hükümlerinden, hem kendi kendimize karşı esrarlılıktan kurtuluruz. Çünkü halimizi lâyuhtî bir hâkime açmış oluruz. İşte ibadetin kıymeti, şahsî olan kendi kendine inandırmanın esaslı sosyal şeklini inkişaf ettirmesindedir.

İbadetin bu fonksiyonel görünüşü tamamlamak için tekâmülcü perspektifini teminden geri kalmamalıyız. İbadetin tekâmülünün en uzak başlangıcından en son durumuna kadar bir göz atacak olursak pek kesif bir değişikliğin yer aldığını görürüz. Bu, Allah'ın istihale etmiş karakterleriyle insanların kıymetlendirmelerindeki (evaluation) paralel disiplinleştirmeler arasında bir mü-

nabettir. Fostic'in sözlerine göre ibadet hâkim (dominant) istek olarak kabul edilebilir. Fakat aynı zamanda, istekler üzerine haki-miyet temin etmenin yoludur da.. İbadet, hakikaten kendi kendine bir hak iddia etmektedir. Bazan hayatın en trajik buhrana gittiği zaman olduğu gibi bir kimsenin en ulvî (suprême) iddiasını yapması; bazan da gene aynı harekette yüksek üst bir benliğe inkiyattır. O halde burada ibadetin fonksiyonuna ait daha büyük bir problem karşısındayız. İbadet herhangi bir isteğin meşruiyetini iddiadan çıkıyor; bir kimsenin kendi isteklerinin daha yüksek tanınan bir istekler sistemi içinde organize olması şeklinde sona eriyor.

TECERRÜT ORIJİNALİTE VE KEMAL.

Düşünce ve işte dünyaya önder olan insanların ne dereceye kadar büyük okuyucular olduklarına, kısmen bilgi menbalarının kitlığından, kısmen de bizzat kitapların sayıca pek az bulunmasından dolayı cevap vermek güçtür. Eğer dünyada orijinal tefekkür nisbetinin, münteşir kitapların artması nisbetinde yükseldiğini isbat edebilseydik, sağlam bir temel üzerindedurur ve bir zamanlar Hawthorne'un tahayyül ettiği gibi fedainefs için emirler verebilirdik. Fakat böyle bir isbat ne mümkün ne muhtemeldir. Gözümüze âşikâr olarak çarpacak şey şudur ki, Greklerin kitapları olmadığı halde tarihin en parlak entellektüel devrini işaretlemişlerdir. Ve eğer bütün devirlerde aydınlatıcı ve idare edici olan insanların hayatlarının daha derinlere götürülmüş bir tahlili, bu insanların devirlerin kitaplarına pek az düşkün olduklarını gösterirse, bu sadece hattâ bugün bile matbu ciltlerle düşünen kafada doğru perspektifin hâlâ nakıs olduğu şüphelerini kuvvetlendirecektir.

Budda, İsa, St. Paul, Muhammed — bunlar tarihin seyrini değiştiren isimlerdir. Fakat bunlar herhangi bir moda, geniş bir alâmelik veya kitaplarla esaslı surette düşüp kalkmayı hatırlatırlar mı? Onlar binalarını başkalarının attığı temeller üzerine kurmuşlarsa da büyük mücedditlerdir. Fakat orijinaliteleri, kütüphaneler tarafından ilham edilmemiştir.

Muhammedin, yeni dini ve matlup bilgiyi temin etmek için eski yazılar üzerine kapanıp tettebbüatta bulunduğunu tahmin edebilir miyiz? Budanın meşguliyetinin yüzde biri yazmak yüzde 99 u düşünmek değil miydi? St. Paul Damascus'un yoluna düştüğü zaman kehanette bulunmak için en yakın Musevî seminerine koşma-

mıştı. "Arabistan içlerine gittim" diyor. Yeni tecrübesinin temel prensibini bulmak için biricik yer münzevî çöldü. İsa da kendini bulmak için buna benzer bir inziva hayatı sürmemiş miydi? Deane'nin pseudoepigrahia'sı Mesihin fikirlerini Grek yahut diğer menbalardan çok Rabbin'in literatüründen elde ettiğini anlatmıyor mu?

İddia edilecektir ki, bu araştırmayı sadece büyük din adamlarına hasretmek haksızlık olacaktır. Çünkü bunlar edebiyatın yaratıcılarıdır. Fakat büyük edebiyat yalnız tefekkürden gelseydi şunu sormaya mecbur olacaktık: (Akıl nerede bulunacaktır ve müdrikenin yeri neresidir?) Tenevvür sadece mazinin matbu aklında mı bulunmalıdır? Bunu bilmiyoruz, fakat şunu biliyoruz ki, bir hakikat menbainı, sanki düşmanmışlar gibi, diğerinin karşısına çıkarmak faydasızdır. Ruhun yeri başka, kitabın yeri başkadır. Fakat ilâve etmelidir ki, kitaptan daha harikulâde şeyler yapan lisan sadece bir sembol ve ruh ta realitedir.

Ayrıca gruplardan başka isimler alalım. Meselâ ,Plâton, Charlmagne, Sezar, Shakespeare, Napoleon, Bismark. Bunlardan herhangi biri hakkında, şöretlerinin üçte birini kitaplar yahut yazılardan öğrendiklerine borçludurlar, diyebilir miyiz? Filhakika biliyoruz ki, Bismark büyük bir okuyucu idi. Fakat tarih ve siyasetle meşgul olurdu. Kütüphanesi hayattaki maksadının peşinde yürümek azmi sayesinde gelişmişti, yani Almanyayı birleştirmek, öyle ki, enerjisinin boşa giden taksimini ortadan kaldırmak, gayesi idi. Shakespeare'in ne kadar okuduğunu bilmiyoruz, fakat bir kitap toplayıcısı veya zamanının edipleri tarzında bir edip olduğuna hiç bir delil yoktur. Bir okuyucu olarak onu takdir etmenin en iyi yolu onun hakkında piyeslerindeki vesikalarla hüküm vermektir, ve bu piyesler edebiyatla kesif olduğu kadar vasî bir aşinalık göstermez, onun Ben Johnsandaki gibi bir âlimi külde bıraktığı intiba, bir ilim intibaından çok başka bir şeydi. Dimber, insan ve madde üzerinde buluşlar, müellifinde intiba bırakan keyfiyetler Shakespeare'in (açık ve hür tabiati) (harikulâde muhayyelesi, kuvvetli fikirleri, bazan insanı durdurmak zorunda bırakacak kadar kolaylıkla taşan ince ifadeleri) idi. Ve Johnson hemen ilâve ediyor (Augustus'un Hatrius hakkında söylediği gibi: Sufftaminandus Erat) Shakespeare, hısım ruhlar yanında yaşadığı zaman, ümit edebileceğimiz konuşma nevini dakik olarak gösterdi. Lâtince, Grekçe, yahut Fransızca ve İlatyancadan iktibaslar ,geçmişin yahut halihazırın kitapları üzerine şerhler değil, fakat parlak bir muhayyilenin ya-

rattığı mükâleme çağlıyanı, birden bire fıskıran mukayeseler, vahdetli tezatlar, edebiyat değil, hayatın bulunduğu yolu aramak, işte onun baş mevzuu buydu.

ARKADAŞ İNSANLAR

(FERAL MEN)

Normal bir organismle doğan ve hayatını koruyacak kadar gıda ve ışık verilen çocuklar beşerî münasebetin tabii faydalarından mahrum edilse ne olurdu? Ne gibi bir fiziki gelişme mümkün olacaktı? İhtimal Caspar Houser'den daha çok alâka uyandıran bir hareket yoktur. Onun hakkında, çeşit çeşit meziyetlerine dair binden fazla makale yazılmıştır. İngiltere, Fransa, Almanya, Macar ve Avusturya tiyatrolarında bu garip hikâye üzerine piyesler yazıldı ve birçok muktedir insanlar bunu temsil ettiler. Macaristanda doğmuş ve bir macar çiftçisinin ahır kapısı önüne bırakılmıştı. Nürmbergte görüldüğü zaman yalnız güçlkle yürüyebiliyordu. Almanca bilmez, kendisine söylenenleri pek az anlar ve etrafında gelen geçenlere aldırılmaz ve içtimaî âdetlerden anlamazdı. Zamanla alçak karanlık bir hücrede muhafaza edildiği, kendisine yiyecek getiren adamın yüzünü görmediği, bir şey içtikten sonra uyuduğu ve uyanınca tırnaklarının kesilmiş, elbisenin yıkanmış olduğunu gördüğü ve yegâne oyuncuğunun iki tahta at olduğu öğrenildi. İlk defa ortaya çıkarılınca ışıktan müteessir olmuştu, fakat geceleyin iyi görüyordu. Bir ağaçta meyvaları yapraklardan ayırabilir, ve karanlıkta hiç kimsenin bir şey görmediği bir tabeladaki ismi okurdu. Mesafe hakkında hiç basarî fikri yoktu ve uzaktaki şeyleri yakında zannederdi. Hem erkek hem kadınları Bua ve bütün hayvanları Rosz diye çağırırdı. İsim hafızası harikulâde idi. The Living Age'in bir muharriri, gördüğü ilk ateşte elini yaktığını, kendisine kılıç çekilmesinden hiç korkmadığı halde bir trampet gü-rültüsünden ihtilâçlara düştüğünü söylüyor. Resim ve heykelleri ve hareket eden her cismi canlı zannederdi. Evvelâ kulakları keskin ve lâmisesi hassastı. Fakat biraz sonra alâkası gevşedi. Cinsi insiyaktan mahrum ve dinî seremonileri anlamaktan aciz olduğu görülüyordu. Kendisini karanlık odasında geçirdiği ilk günlerde gizlice müşahede etmiş olan Merker "her hususta bir çocuk gibiydi" diyor. Meyer de onu (abdal budala ve manasız) bulmuştu. Dr. Osterhausen ayaklarının şeklinde normalden bir inhiraf

görmüşse de Caspar ata binmekten sıkılmıyordu. Otopsisinde anormal olmayan küçük bir beyin bulundu. Bu aşikâr olarak inkişaf eksikliğini gösteriyordu.

Dadı ve mürebbi için yalnızca hayvanlarla hayat için mücadele yapmış olan çocuklardan bahsetmek Cyrus'un köpek kulübesine götürülmesi ve Romanın kuruluşuna dair olan efsanevi hikâyeyi hatırlamak olacaktır. Bunun yanında Rauber de vahşilere ait birçok müşahedeler toplamıştır. Bunlardan - resmî kayıtlardan olduğu gibi - çıkarılan ve şayanı itimat yazıcılar tarafından sağlık verilen bazıları mevsuk ve doğru olarak kabul edilebilir.

A) Hesse'li çocuk, kurtlarla dört bir tarafa koşarken 1341 de avcılar tarafından bulundu ve bir çukura konarak üzeri kapatıldı. Daima huzursuzdu, medenî hayata intibak edemedi ve vahşi olarak öldü.

B) İrlandalı çocuk - vücudu kıllarla örtülü, hayvan biçiminde idi. Koyunlarla yaşıyor ve onlar gibi meliyordu; ahmak ve şursuzdu; insanlara dikkat etmezdi; hırçın, ehlileştirilemez ve serkeş, derisi kalın, diken ve taşların farkında olmayacak kadar hassasiyetten mahrumdu. Aşağı yukarı 16 yaşlarındaydı. (Rouber)

C) Lituanyalı çocuklar (üçü tasvir edilmiştir) ilk 1657 de ayılarla bulundu. Çehresi ne çirkin, ne hayvan şeklinde idi, Kılları kalın ve beyaz; derisi kuru ve duygusuz; sesi çatlak; dikkatle terbiye edildi ve mürebbisine itaat etmesi öğretildi ise de ayı huyluluğunu bırakmadı; sebzeli yiyecekler, çiğ et ve yağsız gıda verildi; bir huyu vardı, yalnız kalınca yuvarlanır ve uzun uzun uyurdu. İkincisi, üçüncüsü hakkındaki bilgimiz azdır. İlkine dik yürümek güçlüğüyle öğretildi ve yürürken oraya buraya yığılıveriyordu. Bir masadan yemek yemeyi öğrendi. Ancak birkaç kelimeyi, o da fena ve gayri beşerî bir sesle, kullanabiliyordu. Orman hayatında büyük bir kiyaset gösteryordu.

D) Cranenburglu kız — 1700 de doğdu, 16 yaşındayken kayboldu; koyu, pürüzsüz ve sert bir derisi vardı; söylenenlerden pek az şey anlıyordu. az ve peltek konuşuyordu; gıdası, ot kökü, yapraklar ve süttü. (Rouber).

E) Overdyke'li Clemens — Bu çocuk Almanların Napolyonla savaşlarından sonra Riche'nin darülâcezesine getirildi. Az biliyor, az konuşuyordu. Dikkatli bir terbiyeden sonra kendisine ebeveyninin öldüğünü, kendisini bir köylünün aldığı ve domuz sürüleri

çiğine attığını anlattılar. Az yiyecek veriyordu ve ineklerden süt sağlamayı ve domuzlarla otlamayı öğrendi. Aşağı bir zekâsı vardı ve ihtiraslarına göre hareket eder, domuzlardan hoşlanırdı.

F) Songili kız — 1731 de Chalous yakınlarında bir ormandan getirildi. 9 yaşlarında kadar zannediliyordu. Elinde, bir defasında üstüne hücum eden bir köpeği öldürdüğü bir topu taşıyordu. Ağaçlara kolaylıkla tırmanır ve bir sincap gibi dolaştığı duvarlar ve çatılarda delikler açardı. Balığı yakalar ve çiğ çiğ yerdı. Konuşma yerine bağırırdı. Kendisini yapraklar ve çiçeklerle süslemek hususunda bir sevitabiî gösteriyordu. Medenî hayatın icaplarına uymakta güçlük çekiyor ve bir sürü hastalıktan ıztırap çekiyordu. 1747 de Chalous'da bir manastıra kapatıldı. Biraz Fransızca ve eliş öğretildi. Kendisine gösterileni çabucak anlıyor, fakat ne demek istediği anlaşılamayan sesler çıkarıyordu. Terbiye edilmeye başlanmasından hemen sonra düşünmeğe başladığı iddia ediliyor. Vahşi hayatında yalnız kendi ihtiyaçlarını düşünürdü. Kendisinin toprak ve ağaçlardan meydana geldiğine inanırdı. Sığınak olarak ilk hatırladığı yeraltı çukurlarıydı.

İNİZVADAN SOSYETEYE

Hayatımda hatırladığım en önemli gün, hocam Mansfield'in bana geldiği gündür. Bu günün birbirine bağladığı iki hayat arasındaki ölçülemez tezadı aklıma getirince içim şaşkınlıkla dolar. Yedi yaşına girmeden üç ay evvel, 1887 martının üçüncü günüydü. Ertesi gün hocam geldi, beni odasına götürdü ve elime bir bebek verdi. Bunu Perkins Enstilüsündeki kör çocuklar göndermiş ve Laura Bridgeman da giydirmişti; ama ben bu son zamanlara kadar bilmiyordum. Bebekle bir müddet oynadıktan sonra Miss Sullivan yavaşça elime (b-e-b-e-k) kelimesini yazdı. Bu parmak oyunundan çok hoşlandım ve hemen taklide koyuldum. Niha yet harfleri doğru olarak yapmağa muvaffak olunca heyecan ve gururdan içim içime sığmıyordu. Merdivenlerden koşarak anneme gittim ve elimi tutarak bebek kelimesinin harflerini yaptım. Bir kelimeyi harflediğimi hattâ kelimelerin mevcut olduğunu bile bilmiyordum. Sadece parmaklarımı maymunvarî taklitle oynatıyor. kelimeyi harflemeyi öğrendim; anahtar, bardak, v.s. Ve oturmak yürümek gibi birkaç fiil. Fakat her şeyin bir adı olduğunu anla-

yıncaya kadar hocam daha birçok haftalar benimle meşgul oldu. Bir gün yeni bebeğimle oynarken Miss Sullivon büyük eski bebeğimi de kucağıma koydu ve (b-e.b-e-k) kelimesini harfliyerek bunun her ikisine de tatbik edildiğini anlatmaya çalıştı. Daha evvel de (b-a-r-d-a-k) ve (s-u) kelimeleriyle uğraşmıştık. Miss Sullivon bana (b-a-r-d-a-k) ın bardak ve (su) yun da su olduğunu hissettirmeğe çalışıyordu. Ümitsizlik içerisinde, sonradan tekrar ele almak üzere bu mevzuu bir müddet için bırakmıştı. Şimdi de bu bebek meselesinde gayretlerini tekrarladıkça sabırsızlandım ve yeni bebeği fırlattım attım. Kırılmış bebeğin parçalarını ayaklarımda hissedince müthiş surette sevindim. Heyecanlı haykırışımı ne esef ne teessür takip etti. Yaşadığım sessiz sedasız ve karanlık dünyada hiçbir kuvvetli duygu veya hassasiyet yoktu. Bebeği sevmemiştim. Hocamın, bebeğin parçalarını ocağın bir tarafına süpürdüğünü hissettim. İçerimde rahatımı kaçıran şeyin ortadan kaldırılmasından ötürü bir hoşnutluk duygusu vardı. Şapkamı getirdi, sıcak gün ışığına çıkacağımızı anladım. Bu düşünceyle eğer kelimesiz bir ih-sasa düşünce denebilirse), hoplamaya sıçramaya başladım. Etrafımı saran hanımlerinin kokusuyla insanı kendine çeken aşağıdaki güzel eve doğru yürüdük. Birisi kuyudan su çekiyordu, hoca elimi tulumbanın altına tuttu. Soğuk su bir elimin üzerinden gürül gürül akarken öbür elime 14 kelimesini evvelâ yavaş sonra süratle harflledi. Birdenbire sanki unutulmuş bir şeyin slsli idrâkini ve yeniden hatırlayışın iç ürpertici heyecanını duydum, ve nasıl olduysa gözlerimin önüne esrarlı bir lisanın bütün sırları açılıverdi. O zaman (s-u) yun elimin üzerinden akmakta olan harikulâde soğuk şey demek olduğunu anladım. Canlı kelime ruhumu uyandırdı, ona ışık, ümit neş'e verdi ve hürriyete çıkardı. Hâlâ manialar vardı. Doğru; fakat zamanla süpürülecek manialardı bunlar.

Kuyuyu bu öğrenmek ihtirasiyle bıraktım .Her şeyin bir ismi vardı ve her isim yeni bir düşünceyi doğuruyordu. Eve dönüncedokunduğum her obje hayatla kıpırdıyacak gibi görünüyordu. Bu, her şeyi bana şimdi gelmiş olan yeni ,garip görüşle gördüğümden di. Kapıdan içeri girerken kırdığım bebeği hatırladım. Ocağa doğru yürüdüm ve parçaları topladım. Fakat birleştirmeğe boşuna uğraştım. O zaman gözlerim doldu, çünkü yapmış olduğum şeyin gerçek manasını anlamıştım ve ilk defa olarak pişmanlık ve teessür duydum.

H. Burgess

O gün bir çok yeni kelime öğrendim. Bunların hepsinin neler olduğunu hatırlamıyorum, fakat ana, baba, kardeş, hoca bunlar arasındaydı. Bu kelimeler benim için dünyayı çiçeklendiriyordu. (Çiçeklerle dolu, Aoron'un sihirli çubuğu gibi). Bs hâdiselerle dolu günün sonunda kulübemde yatarken benden daha bahtiyar bir çocuk bulmak güç olurdu. Günün getirdiği sevinçlerle yaşadım ve ilk defa olarak yeni bir günün gelmesini sabırsızlıkla özledim. (Helen Keller'in hatıralarından).

İNZIVANIN ZİHNİ TESİRLERİ.

Bir kışın büyük bir kısmını denizden 70-80 mil ötede Rio Negro'nun bir yerinde geçirdim. Her sabah arkamda bir köpek olduğu halde, tüfeğimi alıp atla vadinin dışarılarına doğru bir gezinti yapmak âdetimdi. Sete tırmanıp boz renkli koruluğa dalar dalmaz kendimi nehir ve vadiden 8 değil de sanki 800 mil ayrı düşmüş gibi tam bir yalnızlık içinde hissederdim. Boz renkli boş araziye o kadar vahşî ve tenha görürdüm ki... İnsan oğlunun eli dokunmamış, içerisinde vahşî hayvanların dikenlerin yabanilikleri arasında gözle görülebilecek bir iz bile bırakmıyacak kadar az olduğu bir bozkır halinde namütenahî yayılıyordu. Bir defa, iki defa değil, fakat gün gün ardına sabah vaktinde bir bayrama gider gibi bu inzivaya çekilir ve sadece açlık, susuzluk ve batıya geçen güneş mecbur edince bırakırdım. Ve oraya gitmekte hâlâ bir maksadım, daha doğrusu kelimelerle ifade edebilecek bir saikim yoktu. Çünkü, gerçi, tüfek taşıyorsam da avlıyacak şeyleri arkamda vadinin içinde bırakıyordum. Gün oluyordu ki hiç bir memeliyi görmeden ve belki de irili ufaklı bir düzüneden fazla kuşa tesadüf etmeden geçiyordum. Bir gidışte çok yavaş yürüyerek 4 saat kadar dolaşıyordum. Bir tepeye gelince yavaş yavaş zirveye kadar çıkıyor ve manzarayı seyretmek için duruyordum. Her yana doğru vahşî ve gayri muntazam kıvrımlar uzanıyordu. Her şey boz renkli idi. Tepelerin boşluk içinde görünmez olduğu dumanlı ufuk, elle dokunulacak kadar yakındı. Etrafı seyrettikten sonra iner başıboş dolaşmalarına yeniden başlar ev yeni manzarayı başka bir noktadan seyretmek için başka tepelere giderdim. Bu saatlerce böyle devam eder ve öğlede aşağı iner ve katlayıp yanıma aldığım gucuğumun içinde bir saat yahut daha fazla oturur, yahut yatardım. Bir gün böyle dolaşırken aşıkâr surette aylar yahut diğer hayvanların uğrağı olan ve birbirinden kâfi derecede uzakta bulunan 20-30 ağaçtan müteşekkil bir kuru-

luk keşfettim. Bu koruluk şekilce yanındakilerden ayrılan bir tepe üzerindeydi. Daha sonra kolayca bulmak için bir işaret koyarak, öğlenleri bir dinlenme yeri olarak kullanmaya başladım. Daha milyonlarca ağaç ve her tepenin yamacında çalılıklar varken bazan yolumdan millerce ötelere saparak oturmak için bu noktayı neden seçtim diye kendime sormadım .Bunun hakkında hiç bir şey düşünmüyor, şuursuzca hareket ediyordum. Yalnız daha sonraları farkına vardım ki, ne vakit dinlenmek istesem bu arzu, düzgün dalları, altındaki kumda temiz yalağıyle her yerden başka olan o ağaç kümesinin hayaliyle birlikte geliyordu .Hiç çalışmadığım için, benim orada oturup istirahat ettiğimi söylemek belki yanlış olurdu. Öğlen namazında çalışmış olmaksızın, bir saat müddetle hareket etmeden oturduğum bu duruş garip surette tatlıydı. Bütün gün hiç bir gürültü, hattâ yaprak hışırtısı bile olmazdı Bir gün böyle sü-kûtü dinlerken aklıma, acaba yüksek sesle bağırırsam ne gibi bir tesir husule gelir, düşüncesi geldi. Bu düşünce o anda beni titretti. Cak kadar korkunç göründü. Fakat bu münzevî günlerde aklımdan bir düşüncenin gelip geçmesi nadir bir şeydi. (İçinde bulunduğum zihni halde düşünce imkânsız olmuştu. Benim halim bir kararsızlık ve seyircilik haliydi; hiç bir macerayla karşılaşmak ümidi yoktu. Kendimi şimdi Londrada bir odada otururken olduğu gibi, öğrenmek kaygusundan azade hissediyordum. Bu hal garip olmaktan ziyade aşına görünüyordu ve kuvvetli bir gurur duygusuyla birleşmişti. Evvelki benliğime, düşünme ve eski yayvan varlığıma dönüncüye kadar benimle zekâm arasında bir şey girdiğini bilmiyordum. Hiç şüphesiz geri gitmiştim. Ve bu şiddetli teyakkuz hali daha yüksek fikir melekesinin kararsızlığıyle su katılmamış bir vahşinin zihni haline benziyordu. Vahşi insiyaklarının daha emin rehberliğini haiz olarak az düşünür, az muhakeme eder; tabiatle tam bir ahenk halindedir ve zihnen aşağı yukarı avladığı vahşi hayvanlarla aynı seciyededir. (Patagonia'nın yaylalarında).

İNZİVA VE RÜSTAI ZİHİN

Çiftçilik kendisi için bir meşguliyet olmak üzere, münhasıran değilse bile geniş surette nebat yetiştirmek ve hayvan bakmakla haşır neşir olmuştur. Etraflı konuşulursa çiftçi eskiden gelecek belli ham gıda mahsulleri ve konfor maddeleri istihsal etmek için tabiatle mücadele vazifesi ile mükellef tutulmuştur. Çiftçinin

insanlarla doğrudan doğruya iş görmesinden ve insanları memnun etmesi için gayretli teşebbüslerden, aktivitesinin büyük bir kısmında bu istisnası, şüphesiz, şehir adamının kuvvetli fertçiliği, ni, toprak üzerindeki tecemmüünü belki daha geniş surette izah edecektir.

Göze çarpacak bir tezat içinde köylü ve şehir işçisi daima beşerî ihtiyaçların çok değişik ve gittikçe artan kompleks serisine uymak, yakışmak ve tatmin etmek için demir, tahta, yün, kiremit, deri, altın ve buna benzer hassas maddelerden eşyalar ve eşya parçaları yapmakla meşgul olmuştur; eşya hususunda yahut zihnin kendisinin izdirapları idealleri hususunda doğrudan doğruya Ka. leydoskopik bir beşer zihniyle uğraşmıştır. Bu sabit meşguliyet şehir hayatının karmakarışık organizasyonunu sadece bir halk kalabalığından daha iyi izah edecektir. Bundan başka, şehrin yüksek derecede organize edilmiş sosyal müessesesi, işçi şehir adamının zaten keskinleşmiş kaderini takviye etmiştir. Öyle ki mücadelelerini kazanmak için çift olarak teçhiz edilmiştir. Şehir işçisi insanları tanır, çiftçi tabiatı bilir. Her ikisi derin bilgilerin mükâfatını, ve her ikisi cehalet sahasının mücazatını görmüştür.

Muvaffakiyetli bir çiftliğin pratik ve elverişli çalışmasına temel olan modern şartlar; çiftçinin, mazide hiç bir zaman olmadığı şekilde, insanlarla etraflı ve sık temasını icap ettiriyor. Malzemeleri de daha plâstik ve ıslah ve istifaya süratli değişikliğe maruz bulunmaktadır.

Çiftçi için sosyal mesele, meşguliyetinin mahiyeti icabı insanlarla tanışıklık peyda etmesindeki sosyal eksikliğin kaçınılmaz maniasına nasıl galebe edileceğidir. Ve ikinci olarak arazi üzerinde ferdî şahsiyetini kuvvetlendirmeğe uygun gelecek içtimaî müesseselerin nasıl tesis edilebileceğidir.

Cemiyet içerisinde insanların birbiriyle tanışmasını kolaylaştırmak üzere halkı birbiriyle toptan temasa getirmek için fırsatlar yaratılmalı, plânlar yapılmalıdır. Bilhassa köy çocukları için daha çok çocuklarla tanışmak zarureti vardır. Bir odalı mahallî mktepler komşu çocuklarını birbirleriyle tanıştırmaktaki kıymetini isbat etmişlerdir. Arazi ünitelerinin genişliyen hacimleri de daha çok çocuğun birbiriyle tanışması ve haşır neşir olması için merkezileştirilmiş ve takviye edilmiş mektebi daha çok lüzumlu kılmaktadır. Bir mektebin hocaları ve talebeleriyle diğer 5-6 mektebe ev sahipleriyle tanışması için en külfetsiz vasıtalar ve mahallî mek-

tepler arasında böyle ziyaretleşmeler, iyi şartlar altında tanışıklığı genişletmek için muvaffakiyetli çarelerdir.

Erkeklerle erkeklerin, kadınlarla kadınların, çocuklarla çocukların geniş miqyasta tanışması bir gün gelir bir vakıa olursa, o cemiyetin toprakları üzerinde elverişli sosyal müesseselerin doğmasını sağlamlamak için ilk adım atılmış olur.

TECERRÜT, ANTROPOJEOGRAFİ VE BİYOLOJİ

Sosyolojik bir mefhum olarak tecerrüt hakkında sistematik bir eser yazılmamıştır. Bir araştırma mevzuu olarak tecerrüt, coğrafya ve biyolojide sosyolojiden daha çok işlenmiştir. Beşerî coğrafya araştırmaları kendine mevzu olarak insanın toprakla olan münasebetinin tetkikini alır. Montesquieu ve Buckle gibi medeniyetin tetkikine girişenler, kavimlerin kültür ve davranışlarını, muhitin doğrudan doğruya neticesi olarak izah etmeğe çalıştılar. Friedrich Ratzel, (bir natüralist, bir kitap kurdu, seyyah ve hepsinin üstünde şümüllü bir etnoloji bilgini olarak) derinden derine çalışmalarıle kültürel tecerrüt gibi doğrudan doğruya tesirlerin önemini ortaya çıkarmıştır.

Biyoloji, tecerrüdü, nevilerin menşesindeki faktörlerden biri olarak gösterir. Antropoloji insanlığın büyük ırklarını, farazi bir pre-historik yayılmayı takip eden coğrafî inkısamdan çıkarır. Dr. Gerland, ırkların coğrafî yayılışını, cilt rengi ve saç derisi gibi belirtilere göre yapıyor.

TECERRÜT VE SOSYAL GRUPLAR

Antropojeografik ve biyolojik araştırmalar, açık veya kapalı olarak, coğrafî muhit, fizikî ve zihni vasıfların, ferdi ve kolektif davranışları tayin ettiği faraziyesi üzerinde ilerlemiştir. Beşerî coğrafya ve veraset hakkındaki araştırmalar göstermiştir ki, coğrafî muhit ve insanın aslî yaradılışı, kütlürün şartı, ve gruplarla şahısların davranışı (conduite) dir. Tecerrüdün sosyal hayata tesirlerine temas eden antropolojist ve coğrafyacıların yazılarında bir cereyan halini alan izahlar çok basittir. Sosyolojistler, fizikî muhit ve ırkî bağıllık müdekkikleri tarafından nazarı itibara alınmamış tecerrüt şekillerini izaha muktedirler. Tarihî yahut kül-

türel vetirenin mahsulü olan örfler, âdetler, milliyet ve kültür hakkındaki araştırmalar, coğrafi veya ırkî ayrılmanın mânialarını aşan sosyal temas tiplerini açığa koymakla ve kapalı coğrafi temas veya umumî ırkî bağların mevcut olduğu yerde irtibatı meneden sosyal tecerrüt şekillerini meydana çıkarmaktadır. Lehçeler, Folklor, ve taşra tetkikleri gösteriyor ki, mekânî tecerrüt lisanda mizaçlarda örf ve âdetlerde farklar yapmakta ve karşılık olarak, hattâ coğrafi ayrılma ortadan kalktığı zaman bile tecerrüdü desteklemektedir.

Tecerrüdün sosyolojik bakımdan tetkikine en dikkate değen yardımı yapan hiç şüphesiz "ırk ve muhitin tetkiki" adlı eserin sahibi Fishberg'tir. Müellif gösteriyor ki, Jevv'lar arasında tecerrüt, ne muhitin, ne de ırkın neticesi olmayıp sosyal engellerin mahsulüdür. Yahudiliğin yayılmış bulunduğu uzun yıllar içinde Judaisme iki âmille tutunabilmişti: Jevv olmiyanlarla sıkıfıkı temasa mâni olan ayrıca minsekler, ve tecerrüdü takviye ve teşçi eden hıristiyan Avrupa teokrasilerinin sert kanunları...
